

FIRE ÅRHUNDRES KRISTENDOM PÅ FILIPPINENE

av

GERALD H. ANDERSON og PETER G. GOWING

I det året Martin Luther ble stilt for Riksdagen i Worms og Ignatius Loyola ble såret under beleiringen av Pamplona, kom Ferdinand Magellan, den store sjøfarer som seilte jorden rundt under det spanske flagg, fram til Filippinene. Pater Pedro de Valderrama, en av prestene som fulgte Magellans ekspedisjon, feiret den første messe på Filippinene påskedag den 31. mars 1521, ved stranden på den lille øya Limasawa. Etter messen inviterte spanierne de innfødte høvdingene og deres krigere til å delta i fest og munterhet, og ved solnedgang tok Magellan den utforskede øygruppe formelt i besiddelse i Hans Kristne Majestet, Karl V, Kongen av Spanias navn. Et veldig trekors ble plantet på pynten av det nærmeste fjell for å markere at kristendommen og Spania var kommet til det nyopplagede land.

Men det skulle gå mer enn førti år før den kristne tro fikk blivende fotfeste på Filippinene. Magellan hadde oppnådd å vinne midlertidige tilhengere av troen på Cebu-øya, vesentlig fordi de innfødte var skremt av hans kanoner og andre skytevåpen. Men da han ble drept, og da hans menn ble slått i en trefning med høvdingen Lapu-lapu den 27. april 1521, kjølnet de innfødtes begeistring raskt, og de gjenværende spaniere flyktet for livet. Det var ikke før i 1565 at spansk overhøyhet og kristen tro kom for å bli. I april det året lyktes det Miguel Lopez de Legaspi med fire skip og 150 mann (blant dem fem augustinske misjonærer) å gå til angrep på de fiendtligsinnede *cebuanos* og legge deres viktigste by i aske. Legaspi gikk så i gang med å grunnlegge den første spanske bosetting på dette sted, og en

kirke for augustinerordenen sto snart reist. «Byen for det høyhellige Jesu navn» (nå Cebu by) ble således den første katolske by i det Fjerne Østen.

Fra Cebu utvidet Legaspi sitt herredømme og seiret overalt hvor hans lille hær rykket frem. I 1571 beseiret han den muhammedanske byen Manila på øya Luzon og opprettet sin regjering og hovedstad der, fordi han var i villrede om hvorvidt hans overhode, Filip II, ønsket at han uten opphold skulle fortsette til China. I løpet av 100 år lyktes det de spanske misjonær-ordener, hånd i hånd med *conquistadorene* å omvende det store flertall av filippinerne (som de kalte *indios*) til den kristne tro. Drevet av en intens religiøs lidenskap vant de første misjonærene trostilhengere i tusentall. De bygget praktfulle kirker og klostre og skaffet seg arbeidskraft ved et ofte brutalt tvangsarbeidssystem. De innførte det spanske språk og det latinske alfabet. De grunnla høyere skoler og universiteter (San José College i 1601; Santo Tomás Universitet i 1611; San Juan de Letran College i 1620). Og de gjennomførte betydelige sosiale og økonomiske reformer i det filippinske samfunn, som høyning av kvinnens status, kontroll over de innfødtes tøylesløse spise- og drikkeskikker, overvåking av vei- og brubygging, import av verdifulle kvegraser og planteslag fra Spania og Mexico, og innføring av bedre metoder i landbruk og handelssamkvem. Under disse tidlige spanske misjonærers ledelse og inspirasjon steg Filippinene fram som det første og eneste kristne land i Øst-Asia.

Vanskeligheter som møtte romersk katolisisme

Mange vanskeligheter utfordret romersk katolsk kristendom da den forsøkte å forlenge skyggen av korset over øygruppen, og sporene etter disse vanskeligheter er synlige like til våre dager. Blant de alvorligste var følgende:

For det første var det problemet med den religiøse lojalitet hos de innfødte filippinere. Den religion mange av de hedenske filippinere hadde, var ganske høytstående, influert som den var av hinduistisk, kinesisk og arabisk religion. Det var en religion som

erkjente Det høyeste vesen og Skaperen av verden (med navnet *Bathala* på talagog og *Laon* eller *Abba* på visayisk), som tronet på et panteon av guder og gudinner. Det var en religion som eide tro på gode og onde ånder (*anitos* og *mangalos*) samtidig som den omfattet tilbedelse av naturen. Den innebar en forestilling om belønning og straff i og etter livet i himmel og helvete. Det var prester og prestinner i den filippinske hedendom og også utøvelse av magi. Skjønt det ikke fantes templer å snakke om, ble provisoriske oppbygninger av nipalmer og bambus (kalt *Simbahan*), hellige lunder og huler brukt til gudsdyrkelse.

Ikke alle filippinere var hedninger. Et stort antall, konsentrert i det vesentlige i Mindanao og Sulu, var muslimer, og i virkeligheten hadde islam som var kommet sent i det 14. århundre, hatt en rask utbredelse i øygruppen på den tid spanierne kom og stanset dens fremmarsj.

Skjønt de spanske misjonærer hadde stort hell med seg i å omvende majoriteten av de hedenske filippinere, led de nederlag overfor de mer isolerte og ytterst fiendtligsinnede stammer i Luzon-fjellene og de mer sammensveisede og enda mer fiendtlige muslimer («moros») i det sydlige Filippinene. I dag er det mer enn 800 000 hedninger og 1 500 000 muhammedanere i landet — de siste utgjør den største og mest selvbevisste ikke-kristne minoritet.

Misjonærene fortolket fritt den kristne tro i begreper fra de innfødtes hedenske religiøse begrepsverden (således ble Gud kalt *Bathala* og kirken ble kalt *simbahan*). Det var ikke til å unngå at mye av det gamle hedenskap ble overført til de innfødtes nye tro. Tilbedelse av helgener (begrepet «ærefrykt» ble ikke forstått) erstattet den gamle hedenske avgudsdyrkelse. Romersk katolske seremonier og understrekningen av det mystiske egnet seg godt for en fortsatt tro på magi og overtro. Det utviklet seg en form for «folke-katolisisme» som har fortsatt å bekymre kirken frem til i dag.

For det andre var det problemet med personell-mangelen i misjonen. Majoriteten av filippinerne var spredt på hundrevis av øyer i tusenvis av isolerte grender og landsbyer. Det var

ganske enkelt ikke nok spanske misjonærer til å betjene dem effektivt.

Ved å ta i bruk en metode fra Latin-Amerika, forsøkte misjonærene med bare betinget hell å «innskrenke» den spredte befolkning til større byer, *poblacions* og *barrios*, og bygge soknekirker i de større kommuner og *visitas*-kapeller i *barrios*. Fra tid til annen oppfordret misjonærene de sivile myndigheter til å tvinge filippinerne inn i disse «reservater», men majoriteten kunne ikke og ville ikke bli tvunget, og gang på gang ble forsøkene møtt med voldsom motstand. Med så mange tusen sjeler under så dårlig hyrdeoppsyn var det lite å undres over at den kristne tro mange steder neppe ble mer enn en ferniss over det gamle hedenskap, og at «navnkristendom» karakteriserte majoritetens lojalitet overfor kirken. De spanske prester gjorde alt de kunne for å trekke filippinerne til menighetskirkene i det minste for en tid. Skikken med «fiestas» ble innført, og filippinerne grep den med begeistring. De fargerike religiøse praktopptog og seremoniene ved disse anledninger bidro også til å lokke de innfødte inn fra deres spredte bosetninger til *simbahan* i de større menigheter.

Prestemangelen ville ha vært noe mindre dersom de spanske misjonærer som for storparten tilhørte religiøse ordener (og følgelig ble kalt «munke»), hadde vært mer villig til å utdanne et innfødt presteskap. Skjønt noen filippinere var utdannet til prestatjeneste, var det den herskende oppfatning blant munkene at *indios* sosialt, for ikke å si av fødsel, var uegnet til en slik heder. De filippinere som var ordinert, tilhørte nesten utelukkende sekulargeistligheten, hadde for det meste dårlig utdanning og fikk sjelden lov til å bekle høyere embeter enn hjelpepreststillinger. Disse forhold ble bedret i det 19. århundre, men da bare under presset av den gryende filippinske nasjonalisme.

I årene under amerikansk herredømme utviklet det seg et sterkt, velutrustet filippinsk presteskap, og filippinere ble satt inn i de høyeste geistlige embeter i landet. I 1960 ble erkebiskopen av Manila, Rufino J. Santos, tildelt kardinalverdigheten. Men dannelsen av et innfødt presteskap sammen med til-

skudd av flere utenlandske prester, har ikke eliminert den mangel som i virkeligheten bare har økt i forhold til den eksplosive befolkningsvekst i landet. Teoretisk er det i dag en prest for hver 6 320 katolikker på Filippinene (sammenlignet med om lag en for hver 700 i De forente stater). Imidlertid er 27 prosent av geistligheten samlet i Manilaområdet, slik at det virkelige forhold er meget lavere. I 1964 oppga *Catholic Directory of the Philippines* at f. eks. det kirkelige område Cotabato bare hadde en prest for 12 766 katolikker. Disse forhold har gitt protestantiske samfunn en utmerket anledning til evangeliserende arbeid.

For det tredje var det problemet med munkenes kontroll over soknekirkene. De forskjellige ordener i den filippinske misjon ble anvist hver sine områder hvor de skulle drive sitt arbeid uten konkurranse og overlapping av innsatsen. Fransiskanerne for eksempel tok ansvar for det bicol-talende område; dominikanerne arbeidet i Pangasinan og Cagayan; jesuittene delte arbeidet i Visayas og Mindanao med augustinerne (som også arbeidet i Pampanga og Ilocos). Hver av disse ordener bygget og underholdt soknekirker i de områder som var anvist dem, og noen av disse sokn vokste til betraktelig omfang og ga store inntekter. I tidens løp gikk det tilbake med kvaliteten av de spanske munkene som kom til Filippinene, og den makt og behagelighet de nøt i sine prestekall, gjorde det lett for dem å glemme «såmannens» oppgave i misjonsarbeidet.

I mellomtiden vokste det frem en sekulargeistlighet organisert i bispedømmer underordnet erkebispesetet av Manila (opprettet som bispedømme i 1578 og erkebispedømme i 1595). Ordensbrødrene nektet imidlertid å underordne sine soknekall under sekulargeistligheten, til tross for at kirke-loven påbød dem å gjøre det. De nektet også å underkaste seg de lovfestede visitaser av de biskoper i hvis bispedømme deres sokn lå, og godkjente bare sine klosteroverhoders autoritet. Mellom den sekulære og den ordinære geistlighet fulgte det så en lang strid som rystet likevekten i det romersk katolske arbeid i øygruppen helt fram til 1898 — men den kunne ikke rokke ved det sterke økonomiske og politiske fotfeste som ordensbrødrene hadde bygget opp

gjennom århundrer. Tvertimot ble munkene så rike på sine landeiendommer og så mektige og undertrykkende politisk sett, særlig ute i distriktene, at det ble et av målene for den mislykte filippinske revolusjon 1896–1902 å kaste dem ut av landet og overta deres eiendommer til fordeling blant bøndene. Situasjonen var så alvorlig at De forente staters regjering i 1903, dels som et forsøk på å gjenopprette fred og orden, overtalte paven til å trekke tilbake størstedelen av de spanske munkene og å selge 167 127 hektar av deres land til utdeling.

I årene under amerikansk herredømme erstattet amerikanske biskoper gradvis de spanske biskoper, og fler og fler soknekirker ble overlatt til sekulargeistligheten og plasert under bispedømmets bevisste kontroll. I 1964 oppgir den romersk katolske kirke på Filippinene å ha 1680 sokn, og størstedelen av dem blir betjent av filippinske prester under filippinske biskoper. Men kirken på Filippinene er fortsatt under sterk innflytelse av religiøse ordener for menn (30 ordener) og kvinner (49 ordener). Litt under 50 prosent av alle prester på Filippinene er utenlandske medlemmer av disse ordener, avsatt i det vesentlige til misjonsarbeid og undervisning. Nitten av de 49 biskoper og erkebiskoper i landet er utlendinger og medlemmer av religiøse ordener. Ordenene stammer både fra De forente stater og Europa og øver for størstedelen en konservativ innflytelse på det romersk katolske liv.

For det fjerde var det problemet med forholdet kirke-stat. De første spanske misjonærer og *conquistadores* samarbeidet om å omvende filippinerne til troen. I virkeligheten var det den viktigste begrunnelse spanierne ga for at de fortsatt ble på Filippinene. Særlig i landdistriktene, hvor munkene ofte var de eneste spaniere i kommunen, ble de undertiden magistrater og dommere – og ettersom tiden gikk, kom de i stadig høyere grad til å bli identifisert med den spanske regjering. Både i teori og praksis var kirken og staten ett. Men i gitte tilfeller var det nødvendig for misjonærene å gripe inn for å beskytte de innfødte mot utnyttning og brutalitet av de spanske sivilmyndigheter, og etterhvert utviklet det seg en maktkamp mellom de religiøse og

de sivile embetsmenn, en kamp som varte til de siste årtier av det 19. århundre.

Etterhvert som munkenes rikdom og makt øket, forsøkte kolonimyndighetene å holde dem stangen. Ofte protesterte de overfor den spanske kongen fordi munkene blandet seg opp i rent administrative og politiske saker. Ofte tok de også parti for sekulargeistligheten mot munkene og øvet press for å gi den større makt over menighetene. Men det var også tider da staten tørnet sammen med sekulargeistligheten; i det 17. og 18. århundre oppsto en serie konflikter mellom guvernørene og biskopene, og de førte fra tid til annen til voldsomheter.

I de siste årtier av det spanske herredømme ble den filippinske nasjonalisme som gjenspeilet det 19. århundres sosiale og politiske frigjøring i Europa og som fikk næring i frimureri og andre hemmelige selskaper, en utfordring både til kolonimyndighetenes autoritet og munkenes makt, med det resultat at disse to parter nærmet seg hverandre for felles forsvar. Henrettelsen i 1872 av tre sekularprester — Burgos, Zamora og Gomez — som med urette var anklaget, av munkene som medskyldige i Cavite-mytteriet, vakte alle filippineres forbitrelse og rystet dem til nasjonal bevissthet. Deres hat samlet seg nå om Kongen, guvernøren og munkene. Jose Rizal, en filippinsk lege og skribent, kritiserte munkene sterkt i sine publikasjoner og ble hyllet av sine landsmenn som deres nasjonalhelt. Kolonimyndighetene, støttet av munkene, anklaget Rizal for forræderi og henrettet ham i 1896.

Det amerikanske styre førte med seg at kirken og staten på Filippinene ble adskilt og religiøs frihet ble innført. Den filippinske republikk (proklamert i 1946) har klokkelig ført denne politikk videre. Den romersk katolske kirke har ikke funnet det lett å tilpasse seg de nye forhold, og i bevisstheten om at den nyter troskap av omkring 84 prosent av de anslåtte 33 000 000 innbyggere i landet, har dens ledere forsøkt å utnytte kirkens stemmegivende makt i politiske og lovgivende saker. Men det filippinske samfunn blir stadig mer sekularisert og majoritetsbevisst; og de filippinske politiske ledere er modige i sin kritikk

av kirken og av ethvert forsøk fra dens side på å utøve urettmessig innflytelse i politikk og styresett.

Kort sagt blir den romersk katolske kirke på Filippinene i dag fortsatt utfordret av de problemer som har oppstått under dens århundrelange historie på øyene. Den har fortsatt vanskeligheter med kristendom og massenes vulgær-katolisisme. Dens arbeid er hemmet av en akutt prestemangel. Det finnes også nå en latent anti-klerikalisme som har utspring i den tid kirken motsatte seg de nasjonale bestrebelse i det filippinske folk. Kirken er engstelig for den økende sekularisme og pluralisme i det filippinske folk. Og den er blitt alvorlig utfordret av en livskraftig aktivitet i den Filippinske uavhengige kirke, de forskjellige protestantiske kirkesamfunn og den innflytelsesrike stedegne sekt *Iglesia ni Cristo*.

Men den romersk katolske kirke tar opp alle disse problemer. Dens prester får bedre utdannelse og dens medlemmer bedre opplæring. Det merkes en ny apostolisk nidkjærhet i alle sider av dens liv. Kirken lærer seg til å akseptere det den ikke kan forandre; og samtidig oppdager den nye veier for vitnesbyrdet i et land og et samfunn som er svært forskjellig fra hva det var den 31. mars 1521.

Den filippinske uavhengige kirke

Kampen for filippinsk uavhengighet i årene 1896–1902 var også, som vi har sett, en kamp for å bli fri fra de spanske munkenes politiske, sosiale og økonomiske utnyttning. Den romersk katolske kirke på Filippinene trengte sårt til reformer, ikke minst når det gjaldt en sunn utvikling og utbygging av det filippinske presteskap.

I de kaotiske år som fulgte etter den filippinske oppstand (først mot Spania og siden mot De forente stater) tok Gregorio Aglipay, en filippinsk romersk katolsk prest fra provinsen Ilocos Norte, ledelsen over den filippinske geistlighet og fylte dermed det autoritære tomrom som de flyktende eller fengslede spanske prester og biskoper hadde etterlatt seg. Aglipay bygget ut orga-

niseringen av det som i virkeligheten var en filippinsk nasjonal kirke og som hadde støtte i president Aguinaldos revolusjonsregjering. Denne kirke utøvet myndighet over størstedelen av det filippinske presteskap i områdene som var besatt av opprørerne. Den hadde ikke til hensikt å bryte med Rom, og dens representanter i Spania og Rom forsøkte gang på gang uten hell å legge frem spørsmålet om reformer for paven. Da den filippinske revolusjon skrumpet inn, gikk det samme vei med den nasjonale kirke som aldri fikk fullført sin organisasjon.

I de første måneder under amerikansk styre ble det mer og mer klart at den romersk katolske kirke ikke ville imøtekomme behovet for og kravet om reformer, og i august 1902 sto den berømte filippinske patriot og journalist, Isabelo De los Reyes, frem for å ta seg av den døende nasjonale kirke og erklære den adskilt fra Rom. Kirken ble styrket gjennom støtte fra De los Reyes' Demokratiske fagarbeiderforbund; og med bifall av dette fagforbund ble Gregorio Aglipay valgt til «Obispo Maximo» (høyeste biskop) i kirken – et embete som han mottok etter endel betenkning, fordi han fortsatt håpet på forståelse med paven. I januar 1903 ble han vigslet «by council», en handling som tok kirken ut av rekken av det historiske episkopat.

Filippinske prester i titall og legfolk i tusentall, om ikke i millioner, strømmet til den nye kirken – som nå ble kalt *Iglesia Filipina Independiente*. Hele menigheter, tidligere romersk katolske, kom over og tok sin soknekirke med seg. En tid syntes utsiktene for den unge kirke å være gode, men den romersk katolske kirke anla sak og krevet å få tilbake bygninger og annen eiendom som de «fracfalne» menigheter hadde okkupert. I en skjebnesvanger høyesterettsavgjørelse i 1906 ble *Independientes* pålagt å avstå de omstridte eiendommer til den romersk katolske kirke; og da ordren skulle følges, var det mange av presteskapet og en stor prosent av legfolket som vendte tilbake til Rom, fordi de ikke greide å oppgi for alltid de vakre soknekirker som deres forfedre hadde bygget med blod og svette og tårer under det spanske tvangsarbeidssystemet.

Iglesia Filipina Independiente sto nå tilbake i en desperat

situasjon. En kritisk mangel på prester tvang frem den altfor hurtige og overfladiske forberedelse av kandidater til preste-tjeneste. Kirkens finansielle ressurser ble uttømt med reisingen av mange fattigslig utstyrte bygninger. Den unge kirke mistet sin tidligere anseelse og led under alle virkninger av dypt såret stolthet. Da den vendte seg til de nystiftede protestantiske samfunn for mulig hjelp og moralsk støtte, møtte *Iglesia Filipina Independiente* bare forakt – «den var kastet fullstendig til jorden i sitt eget land, og det var ingen som kunne løfte den opp.»

Den amerikanske generalguvernør, William Howard Taft, viste seg imidlertid å være vennlig innstilt, og ved hans mellomkomst ble Aglipay og De los Reyes kjent med unitarierne. Begge ble omvendt til den unitariske tro, og ettersom årene gikk, kom de til å pleie et nært broderlig forhold til den unitariske bevegelse i De forente stater.

Til sin død i 1940 var Aglipay kirkens leder, og det var han som førte kirken gjennom den ørkenvandring som fulgte etter høyesterettsdommen i 1906. De los Reyes ble med sin dypere tenkning kirkens teolog. Det ble disse to menn betrodd å bevare mange trekk av den gamle katolske religion, spesielt den hierarkiske organisasjon (uten den historiske suksesjon) og liturgien. I 1906 utga De los Reyes en bønnebok i stedet for den romersk katolske messebok. *Oficio Divino*, som den ble kalt, skjulte sin unitarisme gjennom liturgiske former som tillot både liberale og konservative å føle seg hjemme i det minste i kirkens gudstjenester.

Majoriteten av kirkens medlemmer forble i navnet ortodokse og tilhengere av treenighetslæren, og interesserte seg lite for de ultra-liberale teologiske tendenser hos noen av dens ledere. Men opposisjonen fra visse konservative ledere truet med å splitte kirken i 1930-årene. Bare Aglipays sterke personlighet holdt kirken sammen. I 1940 døde han, og året etter var landet kastet ut i krig.

Den annen verdenskrig brakte *Iglesia Filipina Independiente* enda engang på randen av ulykken. Tusenvis av *Independientes* døde sammen med mange av deres prester; eiendommer ble øde-

lagt; arkiver ble brent; og ved krigens slutt ble det ikke mobilisert noen nødhjelp for *Iglesia Filipina Independiente* slik det ble for den romersk katolske og de protestantiske kirkene. På toppen av det hele ble kirken splittet like etter at fiendlighetene opphørte. Bruddet skyldtes delvis den liberale-konservative feide som startet før krigen, og delvis visse klanderverdige renker av Obispo Maximo, Santiago Fonacier, som hadde etterfulgt Aglipay og som med tvilsomme midler forsøkte å holde på sin stilling. De rivaliserende parter ble innviklet i et langt og kostbart tvistemål som resulterte i en klar dom av høyesterett i 1955 i favør av den største gruppen, som ble ledet av Isabelo de los Reyes jr. som «Obispo Maximo».

Under den yngre De los Reyes' ledelse ble *Iglesia Filipina Independiente* — nå til vanlig kalt Filippinenes uavhengige kirke — løst fra sin tidligere unitariske tilknytning og gjennomførte nødvendige læremessige og liturgiske reformer. I 1947 sendte kirken søknad til Den amerikanske episkopale (anglikanske) kirke om delaktiggjørelse i det historiske episkopat. Beroliget av det faktum at den uavhengige kirke hadde uttrykt en klar treenighets-bekjennelse av troen og religionsartiklene, innvilget den episkopale kirke villig søknaden; og i 1948 ble biskopene De los Reyes, Aguilar og Bayaca vigslet av tre biskoper i den protestantiske episkopale kirke, og de videreførte i sin tur ordningen for de andre biskoper og prestene i deres kirke.

Overenskomst Uavhengig kirke — Episkopal kirke

Den protestantiske episkopale kirke i De forente stater tok opp misjonsvirksomhet på Filippinene i 1902, med Charles Henry Brent som dens første biskop. Brent forsøkte å unngå og vinne tilhengere fra et «søstersamfunn» (den romersk katolske kirke) og begrenset derfor virkefeltet for sin misjon til arbeid blant hedningene og de muhammedanske filippinere og blant det store antall ikke-kristne kinesere og amerikanske episkopale i Manila. I løpet av sin mer enn 60-årige historie har «misjonsfeltet», som i dag kalles Den filippinske episkopale kirke, holdt

fast på disse retningslinjer. Ja, det forklarer delvis det faktum at biskop Brent selv avviste biskop Aglipays vennskapelige tilnærmelser i begynnelsen av 1900-tallet.

Siden 1947 har imidlertid den episkopale kirke og Filippinenes uavhengige kirke nærmet seg hverandre i en atmosfære av varm hjertelighet som har ført til at teologiske studenter fra Den uavhengige kirke har fått sin utdannelse ved St. Andrew's Theological Seminary (anglikansk) i Quezon City, til delaktiggjørelse i det historiske episkopat og overenskomst om fullt nattverdfellesskap (1961). I øyeblikket gransker begge kirkene den åndelige og praktiske betydning av denne overenskomst, og fremtiden synes lys når det gjelder å finne midler til gjensidig å styrke samarbeid og understøttelse på alle felter av kirkens liv.

Filippinenes uavhengige kirke, som nå er medlem av Kirkenes Verdensråd, har nærmere en og en halv millioner medlemmer og er det nest største kristne samfunn i øygruppen. Den har om lag 40 biskoper i 23 bispedømmer og omlag 435 prester, og er organisert i 459 sokn og misjonsområder med omlag 850 barrios-kapeller. Den filippinske episkopale kirke oppgir å ha om lag 50 000 døpte medlemmer og 14 000 nattverdberechtigede i 214 menigheter betjent av 3 biskoper og om lag 80 prester.

Evangelisk arbeid begynner.

Under sitt opprør mot Spania i 1898, da filippinerne erklærte seg fri og uavhengig, utarbeidet de en forfatning som sikret adskillelse av kirken og staten og garanterte religionsfrihet for alle innbyggere. Da De forente stater besluttet å beholde øyene som besiddelse etter den spansk-amerikanske krig, vedtok Kongressen i USA en «Filippiner-lov» (1902) som garanterte den religionsfrihet filippinerne strebet etter.

Flere krefter, noen er allerede nevnt ovenfor, styrket trangen til religiøs reformasjon og banet dermed veien for og bidro til starten av den evangeliske bevegelse på Filippinene. En av disse kraftfaktorer som satte inn før den amerikanske periode, var Bibelen. Tross ytterliggående forholdsregler og restriksjoner fra

munkenes side for å hindre utbredelse og studium av Bibelen, hadde det lyktes British and Foreign Bible Society ved flere anledninger i løpet av det 19. århundre å utbre den spanske bibel på Filippinene, for det meste gjennom forretningsfolk fra Vesten. I tiden omkring den spansk-amerikanske krig hadde Bibelselskapet allerede deler av Det nye testamente oversatt til tre av de filippinske hoved-dialektene. Det skrevne Ord som hadde funnet veien til filippinerne, styrket den virksomme religiøse ånd og skapte et antall evangeliske enkeltkristne og noen små «undergrunns»-menigheter også før amerikanerne kom.

Protestantismen kom til Filippinene med De forente staters styre under den spansk-amerikanske krig i 1898, og den første ordinerte protestant som forkynte på Filippinene, var en feltprest. De fleste amerikanere følte at overtagelsen og innlemmelsen av Filippinene hadde noe av forsyn og forpliktelse over seg. «Guds hånd var i det,» sa admiral Dewey, og dessuten var det gunstig for Amerikas handel. Rudyard Kipling skrev ved denne anledning sitt udødelige dikt «Take up the white man's burden,» og De forente staters president, William B. McKinley, en metodist, sa at som svar på bønn kom det til ham «å utdanne filippinerne, og å løfte dem opp og sivilisere og kristne dem.»

I juli 1898, mens krigen ennå var i gang, møttes representanter for flere evangeliske misjonsselskapers hovedstyret i New York for å diskutere mulighetene for et misjonsarbeid på Filippinene. De ble enig om å gå inn for tiltaket og ble i prinsippet forlikt om en territorial oppdeling av misjonsansvaret på øyene.

James M. Thoburn, amerikansk metodistbiskop for Sør-Asia, besøkte Manila i mars 1899 for å studere situasjonen etter oppdrag av Metodistenes misjonsselskap. Han holdt gudstjenester, organiserte en menighet og satte andre til å fortsette arbeidet inntil det kom regulært utsendte misjonærer fra De forente stater.

De første faste misjonærer som kom, var presbyterianere, i april og mai 1899. De ble snart fulgt av metodister, baptister, United Brethren, Disciples of Christ, kongregasjonalister, Christian and Missionary Alliance og Syvende-dags-adventist-misjo-

nærer. KFUM og bibelselskapene (britisk og amerikansk) ga betydelig støtte til det evangeliske arbeid i starten, og Filipino Masons var blant de første bidragsytere.

Fra starten hersket det en følelse av fellesskap i oppgaven og et sterkt ønske om samarbeid mellom de forskjellige misjonsgrupper for å økonomisere med deres begrensede ressurser og begrense de trossmessige ulikheter. I 1901 dannet misjonærene, som representanter for sine respektive styrer og selskaper, Evangelisk Union for Filippinene, og satte opp en vennskapelig overenskomst som bestemte en territorial oppdeling av misjonens ansvar og søkte å unngå overlapping i innsatsen og rivalisering mellom misjonene. Dette var en negativ form for samarbeid — eller geografisk kirkepolitikk — men den var uhyre verdifull «både for å holde misjonene fra hverandre og dra dem sammen.» Det ble oppnådd enighet om at alle kirkene i unionen skulle bruke det felles navn «Den evangeliske kirke på Filippinene,» med tilføyelse av kirkesamfunnets navn i parentes.

De evangeliske samfunns holdning i sin alminnelighet til den romersk katolske kirke var at «protestantismen var på Filippinene fordi dens vitnesbyrd er nødvendig for å motvirke villfarelsene i den romersk katolske lære som bringer frelsen for den enkelte synder i fare.» Det skyldtes uoverensstemmelse i oppfatningen på dette punkt at den protestantiske episkopale kirke nektet å slutte seg til Evangelisk Union og å bidra til den vennskapelige overenskomst, selv om den opprettholdt vennskskapsforbindelse med de evangeliske samfunn.

Evangelisk ekspansjon

De første evangeliske misjonærer ble mottatt av filippinerne i sin alminnelighet med høflighet og nysgjerrighet. De ble ønsket velkommen som forbundsfeller i kampen mot åndelig imperialism og som venner av religionsfrihet. Sympatiserende støtte fra filippinske ledere, blant dem general Aguinaldo, hjalp misjonens evangelister å vinne gehør. Men en viss grad av fiendtlighet fra meget nidkjære romersk katolske fikk de føle. Religiøs frihet

var ennå et nytt begrep på øyene, og rester av de gamle tradisjoner med inkvisisjon og forfølgelse fantes fremdeles. Særlig i mer avsides strøk ble de evangeliske misjonærer hindret i sin virksomhet av lokale embetsmenn, gudstjenester ble avbrutt av stenkasting, evangeliske forretningsmenn ble boikottet, og enkeltpersoner måtte finne seg i skammelig behandling, ofte anstiftet av presten på stedet. Men i det store og hele viste rapporten fra en av de første misjonærer at opposisjonen ikke var alvorlig, selv om den var aktiv nok, og de amerikanske militærsjefer overvåket strengt at de nye lover for religionsfrihet ble overholdt.

Filippinernes forakt for og motstand mot de spanske munkenes tyranni og urettferdighet hadde skapt et gunstig klima for en god mottagelse av det evangeliske budskap. Aglipays opprør mot Rom i 1902 ga folket et eksempel og oppmuntret dem til å være åpenhjertige og fryktløse. Bokstavelig talt i tusenvis kom de for å la seg døpe (som regel *gjen-døpe*) og gå inn i den evangeliske kirke. Årsmøtet for Evangelisk Union i 1914 meldte om 161 misjonærer i arbeid, 96 ordinerte filippinere og 57 018 kirke-medlemmer. Ved siden av forkynnelsen av Ordet opprettet misjonærene meget tidlig skoler, klinikker, studenthjem og sosialsentra.

Splittelse — samarbeid — forening

Til tross for ønsket om et forenet misjonsarbeid, begynte uenigheten snart å plage de unge kirker. Den metodistiske episkopale kirke opplevet splittelse i 1905, 1909 og 1933; de to siste var av vidtrekkende betydning og resulterte i opprettelsen av *Iglesia Evangelica Metodista en las Islas Filipinas* (IEMELIF) og Filippinenes Metodistkirke som uavhengige og nasjonale kirkesamfunn. I 1910 ble IEMELIF selv splittet. I 1913 ble den filippinske misjon i den presbyterianske kirke i USA delt ved dannelsen av *Iglesia de los Christianos Filipinos*. Både Disciples og baptistene opplevde splittelser i 1920-årene. Andre oppdelinger av mindre betydning fant sted, og i 1921 var det nitten uavhengige evangeliske kirker registrert hos myndighetene, i tillegg til dem

som var forbundet med og understøttet av misjonsselskaper i Statene.

Årsakene til disse oppdelinger var med få unntak ikke-teologiske. Splittelsen skyldtes som regel nasjonalistiske, administrative og personlige motiver og misforståelser.

På den annen side av denne historie er den mer inspirerende sum av samarbeid og forening mellom kirkene. Fra omkring 1913 foregikk en bevisst bestrebelse fra Evangelisk Unions side for å skape en organisk forening av de samarbeidende kirker. Det første forsøk på en slik forening i 1915 ble mislykket. Så ble United Church of Manila stiftet i 1924, ved filippinsk initiativ av Brødrene sammen med noen baptister og kongregasjonalister. Dette vellykte pilotprosjekt i retning av kirkelig samling førte i 1929 til dannelsen av United Evangelical Church på Filippinene ved sammenslutning av Brødrene, presbyterianerne og kongregasjonalistene sammen med United Church of Manila. Dette fremskritt inspirerte parallelle enhetsbevegelser blant lederne av flere mindre uavhengige kirker. I 1932 gikk seks av disse mindre nasjonale kirkesamfunn (blant dem noen som hadde skilt seg ut fra den større evangeliske kirke nevnt ovenfor) sammen til *Iglesia Evangelica Unida de Cristo*, til vanlig kalt *Unida*. I 1943 ble en ny og større forenet kirke, kjent under navnet Evangelical Church in the Philippines, dannet etter tilskyndelse av de japanske okkupasjonsstyrker. I 1948 ble denne forente kirke atter omdannet og utvidet og «den mest omfattende organiske kirkeunion som man hittil har opplevet på Filippinene» ble skapt ved dannelsen av United Church of Christ in the Philippines.

Noen av de større evangeliske kirker, som metodistkirken og baptistkirken (American Convention), valgte ikke å ta del i noen av disse organiske sammenslutninger. Men de samarbeidet fortsatt gjennom medlemskap i Det nasjonale kristne råd (1929; etterfølger av Evangelisk Union av 1901), Den filippinske federasjon av evangeliske kirker (1938; også slik denne ble re-organisert under japanerne i 1942), Den filippinske federasjon av kristne kirker (1949), og Det nasjonale kirkeråd (1963). Andre

samarbeidende evangeliske tiltak omfatter Union Theological Seminary, Philippine Christian College in Manila, og det protestantiske kapell ved University of the Philippines.

Evangelisk fremgang og resultater

Vekst: Det er blitt sagt at de evangeliske kirkers raske vekst på Filippinene fra ingen medlemmer i 1898 til et samfunn som omfatter 3 prosent av den samlede befolkning i 1964, er «uten paralleller i noe annet asiatiske land». Av en befolkning på mer enn 33 millioner, er den totale evangeliske menighet (medregnet barna) anslått til nærmere en million. Dette tallet er imidlertid bedragerisk, og det reelle medlemstall for evangeliske kirker (barna ikke medregnet) vil være nærmere 550 000. Det største samfunn er United Church of Christ med 135 467 personer med fullt medlemskap (nattverdberettigede) og metodistkirken med 71 973 i 1962.

Teologisk utdannelse: En avgjørende styrke ved de evangeliske kirker er utdannelsen av deres prester. En undersøkelse i 1952 viste at 38 prosent av det samlede ordinerte presteskap i United Church of Christ, baptistkirken og metodistkirken var utdannet ved presteskoler og 18 prosent var utdannet ved bibelskoler. De fem viktigste evangeliske presteskoler med tilsammen om lag 200 studenter er:

College of Theology, Central Philippine University i Iloilo City (grunnlagt 1922, amerikanske baptister)

College of Theology, Silliman University i Dumaguete City (1921)

Lutheran Theological Seminary i Baguio City (1955, Missouri-synoden)

Philippine Baptist Theological Seminary i Baguio City (1952, sørstatsbaptister)

Union Theological Seminary i Dasmarinas, Cavite (1907)

Den eldste og største bibelskole på Filippinene er Ebenezer Bible College i byen Zamboanga, grunnlagt i 1928 av Christian and Missionary Alliance.

Nasjonalisering: I meget stor utstrekning innehar filippinene nå de viktigste stillinger med ansvar og autoritet i de evangeliske kirker. Alle biskoper i metodistkirken og United Church of Christ er nasjonale, og med meget få unntak er alle lokale prester i disse to store kirkesamfunn filippinere. Misjonærene gjør for størstedelen tjeneste som rådgivere og spesialist-kapasiteter, mens filippinerne er ledere for institusjonene og sitter i de avgjørende stillinger som bestemmer fremtiden for den evangeliske kristenhet i republikken.

Innflytelse og utstrekning: En kan trygt si at evangelisk kristendom på Filippinene har større innflytelse enn dens omfang skulle tilsi. Evangeliske kristne finnes blant de fremstående ledere i samfunnslivet, blant forretningsfolk og journalister, i fagorganisasjoner, i utdannelsessektoren og i kunsten. De har tjenestegjort på alle trinn i det politiske liv, medregnet som medlemmer av presidentens kabinett og som ambassadører i fremmede hovedsteder. Skjønt det ikke kan måles nøyaktig, har den omformende og frigjørende innflytelse av evangelisk kristendom hatt sin virkning på Filippinene.

Evangelisk breddevirkning i vitnesbyrd og tjeneste forekommer i mange former. Det mest bemerkelsesverdige er sykearbeid og skolestell. Det er 16 protestantiske sykehus (1700 senger) og 44 klinikker rundt om på øyene, som samarbeider gjennom Den inter-kirkelige kommisjon for medisinsk hjelp. I utdannelsessektoren er det 45 medlemsskoler og 9 tilsluttede skoler i den protestantisk-støttede sammenslutning av kristne skoler og colleger med et samlet tall på mer enn 50 000 elever og studenter.

En annen side av innflytelsen er det fortsatte arbeid med bibeloversettelse og bibelspredning. Bibelen er nå oversatt og utgitt, deler av den ihvertfall, på 34 av de 89 dialekter på Filippinene. I 1963 sendte Det filippinske Bibelselskap ut 828 480 bibler, testamenter og skriftdeler.

Et oppmuntrende tegn på ansvarsbevisst selvstendighet i de evangeliske kirker er den voksende følelse av misjonsansvar som «sendekirker» på Filippinene. I øyeblikket er det ni filippinske misjonærer fra metodistkirken og atten fra United Church of

Christ i tjeneste i andre land, først og fremst i andre asiatiske land.

Evangeliske problemer og utsikter

Vekst, men ikke økning: Mens den samlede vekst i den evangeliske kristendom i de siste 65 år er bemerkelsesverdig, er den faktiske vekst i de siste årene i den evangeliske andel av den totale befolkning ganske liten. Veksten i det evangeliske arbeid i dag holder knapt tritt med befolkningsveksten (3,3 prosent pr. år — den høyeste prosent i verden). De viktigste årsaker til veksten kommer fra den naturlige barne-økning og gjennom omvendelser fra navnkatolisme. Det er en meget beskjedent tilvekst av nye kristne fra hedenske stammer; og omtrent ingen fra den muslimske minoritet.

Nasjonalisering, men ikke selvunderhold: Filippinerne er for største delen i ledelsen av de evangeliske kirker, men disse kirker og deres tilsluttede institusjoner er fremdeles sterkt avhengig av tilskudd fra USA. En av grunnene til dette er at man har arvet et tyngende amerikansk mønster for organisasjon og administrasjon som de filippinske kirker slett ikke har råd til. Lønningene til kirkens tjenestemenn på det nasjonale nivå blir sterkt subsidiert av misjonsmidler fra utlandet, og dette forhold skaper stor bekymring, fordi det avslører at de nasjonale kirker er ute av stand til å bære det system av overorganisering som de nå har. Skjønt det er sant at lønningene til de lokale prester i metodistkirken og United Church of Christ ikke er subsidiert fra misjonen, er det også sant at mange av prestene er så fattigslig underholdt av sine menigheter at de må spe på sine inntekter med annet deltidsarbeid. Mangelfull forvaltning er et hovedproblem i alle kirker, og det er virkelig behov for å gjennomtenke systemet med prestenes tjeneste og underhold i de lokale menigheter.

Teologi, liturgi og kirkeforfatning — alle er de kopier av de amerikanske typene, ikke alltid gode kopier og ikke alltid kopier av det beste i Amerika. Kirkeledere i andre land i Asia klager over at de evangeliske kirker på Filippinene ikke er helt og fullt

en del av den asiatiske kirke, men bare et vedheng eller en utvidelse av kirkene i Amerika på grunn av den dominerende innflytelse og avhengighet av USA (en anslått 95 prosent av de 500–600 protestantiske misjonærer på Filippinene kommer fra USA). Mange filippinske evangeliske kristne ser en kjerne av sannhet i denne anklage, og noen foretrekker det slik. Det er liten interesse for og enda mindre kunnskap om livet i Europas kirker, og det kan se ut som om denne mangel i noen grad er likelig fordelt på Europa når det gjelder Filippinene.

En svakhet ved filippinsk evangelisk innsats har vært kirkenes opptatthet med seg selv og sin egen organisasjon og en tilsvarende mangel på profetisk innsikt i evangeliets sosiale appell. Et karakteristisk trekk ved den filippinske kultur er at den verdsetter meget høyt det behagelige samkvem mellom menneskene (*pakikisama*), ønsket om å være godt likt og at man avstår fra å kritisere nesten for enhver pris, noe som Frank Lynch, S. J. beskriver som «den lovpriste skikk å bøye seg for lederens eller majoritetens vilje for derved å gjøre gruppens avgjørelser enstemmige.» Dette kulturmønster hindrer konstruktiv og intern kritikk av *status quo*, og kan delvis forklare at det ikke finnes noe uavhengig tidsskrift med kristne synspunkter som kunne tale såvel til kirken som til samfunnet. Et oppmuntrende tegn er den voksende generasjon av unge prester som for en stor del er velutdannet og særdeles dyktige. Til en viss grad er de imidlertid sett på som «u-filippinske» på grunn av sitt kritiske syn, sin frittalende pågåenhet og sin utfordring til eldre mennesker med posisjon og autoritet.

Samarbeid, men ikke sammenslutning: Etter den annen verdenskrig fulgte et tilbakeslag for overenskomsten mellom de evangeliske samfunn på Filippinene. Det skyldtes utflytting av kirkemedlemmer, dannelsen av nasjonale kirker av de tidligere «misjonskirker» og de tallrike ikke-samarbeidende misjonsgrupper som oppsto. En fersk publikasjon registrerer 113 kirkesamfunn og 65 protestantiske presteskoler og bibelskoler på Filippinene. Oppstykkningen av Evangeliet fortsetter, og vervingen av tilhengere, også protestantene innbyrdes, er et alvorlig pro-

blem. Skjønt det er samarbeid til en viss grad mellom de største kirkesamfunn gjennom Det nasjonale kirkeråd, så er det ennå ikke noen «felles innsats for misjonen.» Og det er verd å merke seg at noe av det viktigste som skiller det nye nasjonale kirkeråd (1963) fra dets forløper, federasjonen av kirker, er at den førstnevnte i sin konstitusjon har utelatt en organisk forening av medlemskirkene som fastlagt mål.

Evangelisk kristendom på Filippinene står således overfor problemet med et innadvendt og innbyrdes splittet kristent samfunn som fremdeles i stor utstrekning er avhengig av USA og som mangler den ekte nasjonale lydighet mot Evangeliet. Men ånden fra den moderne ekumeniske bevegelse blåser sterkt over øyene, og enhver som løfter en våt finger i den kirkelige vind kan føle virkningene fra Kirkenes Verdensråd og East Asia Christian Conference. Evangeliske kirkeledere er i stigende grad oppmerksom på sitt kall til ekumenisk misjon og fellesskap, og det er en voksende besluttsomhet tilstede hos kirkene for å overta en større del av selvunderholdet.

Samtidig skimter man i horisonten en lenge etterlengtet sky som lover en avløsning av den uttørring som har karakterisert forholdet mellom romersk katolske og protestanter på Filippinene. Pave Johannes XXIII's embetstid, den åpenbare videreføring av Johannes' linje hos hans etterfølger Pave Paul VI, og utviklingen i det annet Vatikankonsil — og den virkning som dette allerede har hatt både på katolsk og protestantisk geistlighet og legfolk på øyene — gir grunn til å håpe at skyen som ennå er fjern, vil bringe strømmer av velsignelse over de nokså uttørrede utsikter for kristendommens historie på Filippinene.

(Oversatt av Ruth Erlandsen)